

DE ONTWIKKELING VAN DE STUURKRACHT VAN STUDENTEN MASTER ONTWERPEN VAN EIGENTIJDS LEREN_

Resultaten onderzoek bij cohort 1 (2019-2020) in het
eerste jaar

Madeleine Hulsen, Marjoleine Dobbelaer, Eline den Tuinder, Helma Oolbekkink
en Marijke Kral

m.m.v. Tom Schoemaker en Hedi Windgassen

December 2021

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
1 INLEIDING	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Onderzoeksvragen.....	8
2 ONDERZOEKSOPZET EN DATAVERZAMELING	9
2.1 Onderzoeksopzet longitudinaal onderzoek.....	9
2.2 Dataverzameling en -analyse meting jaar 1 (2019-2020).....	10
3 RESULTATEN	12
3.1 Achtergrond en context studenten en innovatievraagstukken	12
3.2 Impact van de MOVEEL-student op de onderwijsinnovatie met ict	14
3.3 Kenmerken van de (ontwikkeling van de) stuurkracht van studenten	18
3.4 Bevorderende en belemmerende factoren	22
4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	31
4.1 Impact van de MOVEEL-studenten op de onderwijsinnovatie met ict in de onderwijspraktijk in het eerste jaar.....	31
4.2 Kenmerken van de (ontwikkeling van de) stuurkracht van studenten tijdens het eerste jaar 32	
4.3 Bevorderende en belemmerende factoren voor de stuurkracht van de MOVEEL-studenten in het eerste jaar	33
4.4 Aanbevelingen/aandachtspunten.....	33
4.5 Vooruitblik naar de volgende metingen.....	34
REFERENTIES.....	35
BIJLAGE A. DOELEN INNOVATIEVRAAGSTUKKEN COHORT 1, STUDIEJAAR 1	36
BIJLAGE B – DOMEINEN IMPACT	37
BIJLAGE C - STORYLINES IN STEEKWOORDEN PER STUDENT.....	38

SAMENVATTING

Tijdens de Master Ontwerpen van Eigentijds Leren (MOVEL) verbinden studenten de opleiding met onderzoek in hun eigen praktijk, waarbij personaliseren van leren met inzet van ict een essentiële plaats inneemt. Hierbij speelt stuurkracht een belangrijke rol en binnen de opleiding is er dan ook aandacht voor het ontwikkelen hiervan. Onder stuurkracht verstaan we het bewust uitoefenen van invloed, keuzes maken of een houding aannemen in een specifieke situatie die invloed heeft op het werk van leraren binnen de school of daarbuiten en/of op hun professionele identiteit (Oolbekkink, 2018).

Om de impact van de master op de ontwikkeling van de stuurkracht van studenten en de impact daarvan op de beroepspraktijk te volgen, is binnen de Academie Educatie een longitudinaal onderzoek gestart waarbij meerdere cohorten studenten gedurende een periode van vier jaar worden gevolgd. De focus ligt op het werken aan het innovatievraagstuk en de impact ervan in de school en op het verkrijgen van meer inzicht in de ontwikkeling van studenten tijdens en na de master. De onderzoeksvragen zijn:

1. Welke impact heeft de MOVEL-student op de onderwijsinnovatie met ict in de onderwijspraktijk op school/in de onderwijsinstelling tijdens en na afloop van de MOVEL?
2. Wat is kenmerkend voor de (ontwikkeling van de) stuurkracht van studenten tijdens en na afloop van de MOVEL?
3. Welke factoren belemmeren en bevorderen de stuurkracht van studenten in de opleidingspraktijk en de onderwijspraktijk tijdens en na afloop van de MOVEL?

Deze eerste rapportage over het longitudinale onderzoek heeft betrekking op de studenten uit cohort 1, die in 2019-2020 zijn gestart met de opleiding. Aan dit onderzoek hebben tien studenten en zeven schoolleiders deelgenomen. De studenten zijn allen werkzaam in het basisonderwijs. Drie van de studenten nemen met hun school deel aan de iXperium Onderzoekswerkplaats Gepersonaliseerd leren met ict PO en hebben hun activiteiten voor de MOVEL hierop afgestemd.

De dataverzameling heeft plaatsgevonden door middel van documentanalyse en (online) semi-gestructureerde interviews met de studenten en schoolleiders. In de interviews werd teruggeblikt op het eerste studiejaar, waarin de studenten hebben gewerkt aan het vormgeven van de onderwijsinnovatie in de eigen klas. Voor vrijwel alle studenten was het innovatievraagstuk gericht op het vergroten van zelfregie of zelfregulatievaardigheden bij leerlingen. De studenten hebben tijdens het interview een storyline gemaakt over de ontwikkeling van hun stuurkracht met betrekking tot de innovatie en in het algemeen in het eerste jaar.

We gaan hieronder in op de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek aan de hand van de onderzoeksvragen.

1. Welke impact heeft de MOVEL-student op de onderwijsinnovatie met ict in de onderwijspraktijk op school tijdens en na afloop van de MOVEL?

In het eerste MOVEL-jaar ligt de focus op het ontwerpen en testen van de onderwijsinnovatie met ict in de eigen klas. De studenten uit dit eerste cohort kregen halverwege het studiejaar (2019-2020) te maken met de COVID-19-pandemie en de daaropvolgende invoering van het afstandsonderwijs. Desondanks geeft het merendeel van de studenten aan impact te zien van het werken aan de onderwijsinnovatie met ict in het eerste jaar. Het gaat dan met name om ervaren impact op de onderwijspraktijk, door bijvoorbeeld het gebruik van andere leeractiviteiten of werkvormen en de (andere) inzet van ict-toepassingen. Ook zijn er bij een aantal studenten al voorzichtige indicaties van effecten op het gebied van bijvoorbeeld motivatie en zelfvertrouwen bij de leerlingen (in lijn met het beoogde doel van de innovatie). Opvallend is dat iets meer dan de helft van de studenten in het eerste jaar ook al impact van het werken aan de innovatie ziet binnen de school.

2. Wat is kenmerkend voor de (ontwikkeling van de) stuurkracht van studenten tijdens en na afloop van de MOVEL?

Uit de storylines blijkt dat de meeste studenten in de periode tot aan de corona-maatregelen een positieve ontwikkeling zien van hun stuurkracht. De MOVEL besteedt aandacht aan vier factoren die de ontwikkeling van stuurkracht kunnen bevorderen: (1) inzicht van de professional in zijn/haar eigen stuurkracht, (2) de dialoog tussen de professional en betrokkenen/leidinggevende, (3) draagvlak creëren, en (4) onderzoekend vermogen (Oolbekkink-Marchand, 2018; Oolbekkink-Marchand et al., 2017). We zien in dit onderzoek alle vier factoren duidelijk terug in de storylines en sleutelmomenten die studenten tijdens het onderzoek hebben omschreven. Opvallend daarbij is dat studenten vooral stuurkracht benoemen in de relatie met anderen (team informeren, draagvlak creëren, gezien worden) (factor 2 en 3). Dit geldt ook voor de schoolleiders. Zij zien bij alle betrokken studenten een ontwikkeling van hun stuurkracht en benoemen vooral het delen van kennis en inzichten binnen de school en het team betrekken en richting geven.

3. Bevorderende en belemmerende factoren voor de stuurkracht van de MOVEL-studenten in het eerste jaar

Zowel aan de studenten als aan de schoolleiders is gevraagd welke factoren een bevorderende of belemmerende rol hebben gespeeld voor de (ontwikkeling van de) stuurkracht van de MOVEL-student in het eerste jaar. Uit de interviews komen de volgende factoren naar voren als meest bepalend (in positieve of negatieve zin) voor de ontwikkeling van de stuurkracht en het werken aan de innovatie:

- De *schoolcontext*: met name de ondersteuning van collega's (open sfeer, houding, actief meedenken) en facilitering door en steun en betrokkenheid van de schoolleider.
- De *MOVEL-opleiding*, door de directe verbinding tussen de opleiding en het innovatievraagstuk, de samenwerking delen van ervaringen met de andere MOVEL-studenten.
- De onvoorziene 'factor' *COVID-19* en de tijdelijke invoering van het afstandsonderwijs.

Aanbevelingen/aandachtspunten

De resultaten laten zien dat de eerste lichter MOVEL-studenten in soms uitdagende omstandigheden veel bereikt heeft in het eerste studiejaar ten aanzien van het werken aan de onderwijsinnovatie en hun stuurkracht. Uit de bevindingen zijn een aantal aandachtspunten en aanbevelingen af te leiden voor de opleiding en het onderzoek.

► Aandacht voor competenties voor leren en lesgeven met ict

De studenten die aan het onderzoek hebben deelgenomen hadden niet altijd zo scherp wat de verwachtingen zijn over de competenties voor leren en lesgeven met ict vanuit de opleiding. Het vermogen van de studenten om bewust invloed uit te oefenen, keuzes te maken of een houding aan te nemen op dit gebied lijkt in dit eerste jaar nog niet zo sterk. Een aandachtspunt voor de opleiding is om hier binnen de opleiding in een vroeg stadium aandacht aan te besteden, de studenten te laten reflecteren op hun startniveau en hier het gesprek over aan te gaan. Dit is inmiddels opgepakt in de opleiding. Er vindt binnen de MOVEL meer begeleiding en intervisie plaats op dit thema.

► Aandacht voor alle aspecten van stuurkracht

Uit de resultaten komt naar voren dat de studenten in het eerste jaar stuurkracht vooral zien of hebben geïnterpreteerd als iets wat ze 'samen' met anderen doen; ze sturen iets of iemand aan. De andere aspecten van stuurkracht (inzicht van de professional in zijn/haar eigen stuurkracht en het onderzoekend vermogen) komen minder terug. Er kan binnen de opleiding meer (expliciete) aandacht aan deze individuele, zelf-reflectieve kant kan worden besteed: het gaat namelijk ook om jezelf aansturen en kritisch bevragen (zelfreflectie). Welke keuzes maak je en hoe kun je deze keuzes onderbouwen met behulp van de literatuur? Daarbij is het ook van belang om te kijken naar de samenhang tussen de verschillende thema's binnen de opleiding.

► Ondersteuning binnen de school

De context waarbinnen de student aan de onderwijsinnovatie werkt binnen de eigen school is uiteraard een zeer belangrijke factor voor het slagen van de onderwijsinnovatie. Vanuit de MOVEL is het belangrijk om bij de studenten en leidinggevenden een vinger aan de pols te houden over de ondersteuning binnen de school (op alle niveaus). Hier kan bijvoorbeeld aandacht aan worden besteed

bij de intervisie- en coachingsmomenten voor de studenten en bij de partnersgesprekken met de leidinggevenden die periodiek worden gevoerd.

Vooruitblik naar de volgende metingen

Deze eerste lichte meting studenten wordt verder gevolgd in het tweede studiejaar en de twee jaar na afronding van de MOVEEL. Op het moment van schrijven heeft de tweede meting bij dit cohort en een eerste meting bij het tweede cohort (bestaande uit leraren uit het basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo en hbo) al plaatsgevonden. In volgende rapportages zullen we verder ingaan op de ervaringen van deze en volgende cohorten met het inzetten van stuurkracht en de ontwikkeling daarvan in relatie tot de innovatievraagstukken met ict. In overleg met de beroepenveldcommissie en de MOVEEL wordt afgestemd op welke wijze er over de (vervolg)metingen wordt gerapporteerd.

1 INLEIDING

De Master Ontwerpen van Eigentijds Leren (MOVEL) is in september 2019 van start gegaan met de eerste lichting studenten. De master beoogt studenten op te leiden tot innovatieve professionals die in de onderwijspraktijk (in alle sectoren) het verschil kunnen maken tussen leerlingen door het toepassen van eigentijds onderwijs met inzet van ict en het stimuleren van innovaties binnen de school (Van der Want & Oolbekkink-Marchand, 2020). Studenten verbinden de opleiding met onderzoek in hun eigen praktijk waarbij personaliseren van leren met inzet van ict een essentiële plaats inneemt. Stuurkracht speelt hierbij een belangrijke rol en binnen de opleiding is er dan ook aandacht voor manieren waarop studenten stuurkracht kunnen ontwikkelen om binnen de context van hun school aan praktijkontwikkeling met ict te werken die het onderwijs daadwerkelijk verbeteren. De definitie van stuurkracht die binnen de opleiding wordt gehanteerd is:

Stuurkracht, of professionele agency, van leraren is het bewust uitoefenen van invloed, keuzes maken of een houding aannemen in een specifieke situatie die invloed heeft op het werk van leraren binnen de school of daarbuiten en/of op hun professionele identiteit (Oolbekkink, 2018).

1.1 Aanleiding

Op verzoek van de beroepenveldcommissie en de leiding van de master is in het najaar van 2020 een longitudinaal onderzoek van start gegaan naar de impact van het volgen van de master op de beroepspraktijk. De beroepenveldcommissie is met name geïnteresseerd in het werken aan het innovatievraagstuk en de impact ervan in de eigen klas en in de school. Vanuit de leiding en de docenten van de master is behoefte aan meer inzicht in de ontwikkeling van de studenten in de master en na afloop van de master. Binnen de master wordt aandacht besteed aan stuurkracht en de ontwikkeling van de student als innovatieve professional die doordacht vormgeeft aan eigentijds onderwijs met ict. Dit gebeurt onder andere door studenten inzicht te geven in hun stuurkracht en de 'resources' die zij binnen hun (school)omgeving kunnen benutten om hun stuurkracht te ontwikkelen ten bate van de innovatie. Ook daagt de master studenten uit zich te ontwikkelen op het gebied van gepersonaliseerd leren met behulp van ict en verwerven zij daartoe de competenties voor leren en lesgeven met ict op masterniveau.

Uit onderzoek naar de stuurkracht van leraren blijkt dat deze ontstaat in interactie tussen de persoon van de leraar en zijn/haar omgeving (Eteläpelto, et al., 2013; Toom et al., 2015). De context van de master biedt de gelegenheid om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van stuurkracht en de bevorderende en belemmerende factoren die hierbij een rol spelen. Met betrekking tot het ontwikkelen van competenties voor leren en lesgeven met ict geldt dat er al veel bekend is over de benodigde

competenties van leraren, maar nog weinig inzicht is in de mate waarin leraren deze competenties (door)ontwikkelen in de beroepspraktijk, in welke mate zij blijvend een bijdrage leveren aan doordachte praktijkontwikkeling met ict in de school en welke factoren in de schoolorganisatie daarbij een rol spelen. Als we het over stuurkracht hebben, bedoelen we ook stuurkracht ten aanzien van onderwijsontwikkeling met ict.

1.2 Onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is om 1) inzicht te krijgen in de bijdrage die studenten leveren aan de innovaties met ict in de onderwijspraktijk, 2) inzicht te krijgen in de (ontwikkeling van) stuurkracht van studenten zowel tijdens als na afloop van de opleiding en 3) inzicht te krijgen in factoren uit de opleidings- en onderwijspraktijk die belemmerend of bevorderend zijn voor de stuurkracht van studenten. Deze doelen zijn vertaald in de volgende overkoepelende onderzoeksvragen:

1. Welke impact heeft de MOVEEL-student op de onderwijsinnovatie met ict in de onderwijspraktijk op school/in de onderwijsinstelling tijdens en na afloop van de opleiding?
2. Wat is kenmerkend voor de (ontwikkeling van de) stuurkracht van studenten tijdens en na afloop van de MOVEEL?
3. Welke factoren belemmeren en bevorderen de stuurkracht van studenten in de opleidingspraktijk en de onderwijspraktijk tijdens en na afloop van de MOVEEL?

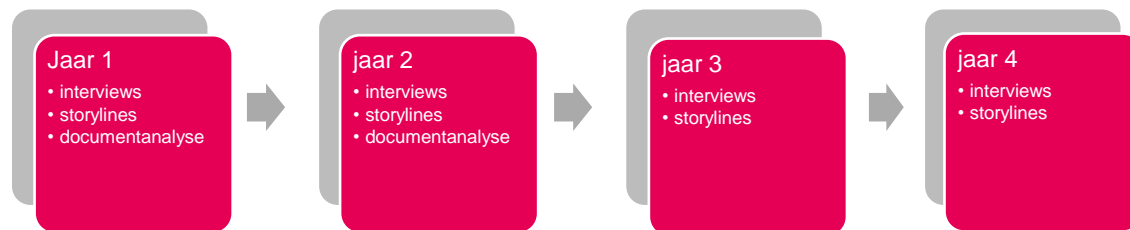
2 ONDERZOEKSOPZET EN DATAVERZAMELING

2.1 Onderzoeksopzet longitudinaal onderzoek

Het onderzoek heeft een longitudinaal karakter: studenten die de MOVEL volgen, worden gedurende een periode van vier jaar gevolgd (twee jaar tijdens de opleiding en twee jaar na afloop van de opleiding). Deelname aan het onderzoek is op vrijwillige basis.

Deze rapportage heeft betrekking op de studenten van cohort 1, die in 2019-2020 met de opleiding zijn begonnen. Deze studenten zijn allen werkzaam in het basisonderwijs. In totaal worden bij het onderzoek drie opeenvolgende cohorten van MOVEL betrokken¹. Vanaf cohort 2 kunnen de studenten werkzaam zijn in verschillende onderwijssectoren (bo, vo, mbo, hbo). In de toekomstige rapportages die ook de volgende cohorten betreffen, wordt de vraagstelling ook onderzocht voor deze sectoren.

Schema 1: Onderzoeksopzet (weergegeven voor cohort 1 van de MOVEL)

De dataverzameling vindt plaats door kwalitatieve onderzoeksmethoden: semi-gestructureerde interviews en storylines. Ter voorbereiding op de interviews en om een globaal beeld te krijgen van de student en het innovatievraagstuk wordt er in de eerste twee jaar een beperkte documentanalyse uitgevoerd. Deze documentanalyse hield in het bekijken van relevante documenten en opleidingsproducten van de studenten (bijv. cv, beschrijving innovatievraagstuk, position paper, stuurkracht selfie). Voor de documentanalyse heeft afstemming plaatsgevonden met de coördinator en docenten van de MOVEL.

2.1.1 Interview studenten

Om inzicht te krijgen in de (ontwikkeling van de) stuurkracht van studenten en hun bijdrage aan innovaties met ict in de onderwijspraktijk wordt een semi-gestructureerd interview afgenomen bij de studenten. De interviewleidraad is gebaseerd op eerder onderzoek naar de stuurkracht van leraren (Oolbekkink-Marchand et al., 2017). Studenten maken tijdens het interview een storyline waarin zij

¹ Het onderzoek naar cohort 1 (start opleiding 2019-2020) vindt plaats van 2020 t/m 2023; het onderzoek naar cohort 2 (start opleiding 2020-2021) van 2021 t/m 2024 en het onderzoek naar cohort 3 (start opleiding 2021-2022) van 2022 t/m 2025.

terugblikken op de ontwikkeling van hun stuurkracht met betrekking tot de innovatie en in het algemeen. Bij het bespreken van de storyline met de student wordt doorgevraagd op sleutelmomenten voor de student (hoogte/dieptepunten) en de factoren die tijdens deze momenten een rol hebben gespeeld. Voor de introductie van de storyline en de vragen die daarbij worden gesteld, is gebruik gemaakt van eerder onderzoek van onder andere Beijaard et al. (1999); Meijer et al. (2011); Oolbekkink et al. (2017) en van onderzoek en instrumenten ontwikkeld door het iXperium/CoE (Van Loon et al., 2016; Van Loon et al., 2018; Van Loon et al., 2020).

2.1.2 Interview schoolleider/leidinggevende

Om inzicht te krijgen in de (ontwikkeling van de) stuurkracht van studenten wordt jaarlijks een kort interview gehouden met de schoolleider/leidinggevende van de school waar de student werkzaam is. De schoolleiders worden hierbij gevraagd welke opbrengsten zij zien van het werken aan de onderwijsinnovatie, de (ontwikkeling van de) stuurkracht van de studenten, de wijze waarop zij de student hierbij hebben ondersteund, op de bijdrage die de student heeft geleverd aan de innovaties met ict in de onderwijspraktijk en belemmerende en bevorderende factoren voor de ontwikkeling van de stuurkracht van de studenten.

2.2 Dataverzameling en -analyse meting jaar 1 (2019-2020)

Vanwege de omstandigheden met betrekking tot COVID-19 heeft de dataverzameling voor de eerste meting van cohort 1 later plaatsgevonden dan gepland (van december 2020-januari 2021). In november 2020 zijn alle studenten van het eerste cohort tijdens een bijeenkomst mondeling geïnformeerd over het onderzoek. Daarnaast hebben de studenten informatie over het onderzoek ontvangen. Naar aanleiding van de informatie hebben zich tien studenten (van de totale groep van zestien studenten) aangemeld voor deelname aan het onderzoek. Drie van de tien studenten nemen met hun school ook deel aan de Onderzoekswerkplaats Gepersonaliseerd leren met ict in het primair onderwijs². Op deze scholen wordt in een iXperium designteam gewerkt aan het vormgeven van evidence-informed gepersonaliseerd onderwijs met ict in de school. De studenten op deze scholen maken deel uit van het designteam en hebben hun eigen vraag (meestal) afgeleid van het grotere vraagstuk waaraan binnen de onderzoekswerkplaats wordt gewerkt. Met alle tien deelnemende studenten is een online interview gehouden van circa 1 uur.

Bij deze eerste meting hebben zeven schoolleiders van acht deelnemende studenten aan het onderzoek meegewerkt³. De schoolleiders zijn telefonisch of via e-mail benaderd voor het onderzoek en hebben net als de studenten een kort informatieblad over het onderzoek ontvangen. De interviews

² Voor meer informatie zie: <https://www.ixperium.nl/onderzoeken-en-ontwikkelen/onderzoekswerkplaatsen/onderzoekswerkplaats-primair-onderwijs/>

³ Een schoolleider vertegenwoordigde twee studenten.

met de schoolleiders waren online en namen circa een half uur in beslag. Tijdens de interviews is aangegeven dat het onderzoek betrekking had op het eerste studiejaar en de respondenten werden gevraagd hierop terug te blikken. Omdat de interviews plaatsvonden tijdens het tweede studiejaar werden echter soms ook meer recente ervaringen of opbrengsten (uit het tweede jaar) genoemd. Deze antwoorden zijn buiten beschouwing gelaten bij de analyses.

Alle respondenten (studenten en schoolleiders) hebben toestemming gegeven voor het gebruik van de (geanonimiseerde) opnames van het interview voor het onderzoek. De opnames van de interviews met de studenten en schoolleiders zijn getranscribeerd en vervolgens door (docent-)onderzoekers van de Academie Educatie aan de hand van een codeboek gecodeerd en geanalyseerd met behulp van Atlas.ti, een softwareprogramma voor kwalitatieve data-analyse. Het codeboek is gebaseerd op een conceptueel kader met domeinen van impact bij ontwikkelwerk van leraren (Frost & Durrant, 2002), het actantenmodel (Van Loon et al., 2020), en het eerdergenoemde onderzoek naar stuurkracht (Oolbekkink et al. 2017).

3 RESULTATEN

In deze resultatensectie wordt eerst ingegaan op de achtergrond en context van studenten en de inhoud van de innovatievraagstukken in het eerste studiejaar, waarna de resultaten per onderzoeksvraag worden gepresenteerd⁴.

3.1 Achtergrond en context studenten en innovatievraagstukken

In het interview met de studenten is eerst kort ingegaan op de achtergrond van de studenten, de context van de school (schoolcultuur, houding van het team ten aanzien van innovatie, visie op (de rol van) ict en de randvoorwaarden met betrekking tot de MOVEL-opleiding).

3.1.1 Achtergrond en context

De meeste studenten werken parttime en hebben ruime ervaring in het basisonderwijs. Soms hebben de studenten naast hun functie als leerkracht ook nog een andere functie binnen de school, zoals ict-coördinator, mediamentor of MT-lid.

Over het algemeen is er op de scholen waar de studenten werkzaam zijn een open houding bij het schoolteam ten aanzien van onderwijsinnovatie. Sommige studenten geven wel aan dat het belangrijk is om collega's geleidelijk mee te nemen om de vernieuwing goed te kunnen borgen. Dit hangt ook samen met de visie op het onderwijs van de school, die soms nog in ontwikkeling is. De samenstelling van en wisselingen in het team (en op managementniveau) kunnen de sfeer en houding ten aanzien van vernieuwing beïnvloeden. Een student heeft bijvoorbeeld meerdere collega's die een masterdiploma hebben. Zij hebben bij vernieuwingen al meer een aanpak van eerst goed verkennen wat er al bekend is in plaats van iets bedenken en meteen uitvoeren.

Niet alle scholen zijn even ver met de inzet van ict en er zijn ook verschillen in de kennis over leren en lesgeven met ict binnen teams. Op een aantal scholen hebben kinderen hun eigen laptop of ander device met een digitale leeromgeving, maar dit gaat niet altijd gelijk op met een visie op ict.

“We doen heel veel met ict. Kinderen zijn in het bezit van een eigen Chromebookje, we werken met digitale leeromgevingen voor kinderen. Maar wat is daar eigenlijk nu de visie op, dat zouden we eigenlijk nog meer moeten verankeren.” (student 5)

De MOVEL-opleiding kent een vaste opleidingsdag (woensdag) waarop de lessen plaatsvinden. De meeste studenten zijn voor deze dag vrijgeroosterd van lesgevendende en andere taken. Er zijn wel

⁴ Om anonimiteit van de respondenten te waarborgen gebruiken we bij het bespreken van de resultaten bij alle respondenten de mannelijke verwijswaarden hij/hem.

verschillen: een student krijgt vanuit school naast de opleidingsdag eens in de drie weken een extra dag, een andere student volgt de opleiding geheel in eigen tijd. Een paar studenten konden gebruik maken van de Teambeurs Primair onderwijs. De studenten voelen zich over het algemeen voldoende gefaciliteerd en ondersteund vanuit de school, maar de opleiding vraagt ook om de inzet van 'eigen tijd'. Zeker op piekmomenten in de opleiding (bij deadlines) is het daarbij soms lastig om de balans te bewaken tussen werk, privé en opleiding.

3.1.2 Innovatievraagstuk en rol ict

Voor vrijwel alle studenten geldt dat het innovatievraagstuk is gericht op het vergroten van zelfregie of zelfregulatie (eigenaarschap/autonomie) bij leerlingen. Een aantal studenten zet daarbij in op de vaardigheden die daarvoor nodig zijn bij leerkrachten, anderen meer op de vaardigheden van de leerlingen, zoals het versterken van de executieve vaardigheden. Soms verandert het vraagstuk in de loop van de opleiding. Zie bijlage A voor een overzicht van (het doel van) de innovatievraagstukken waar de studenten in het eerste jaar aan hebben gewerkt.

Studenten hebben in het eerste jaar in verschillende mate ict in de uitvoering van het ontwerp betrokken. Dit komt deels doordat deze groep studenten te maken kregen met de lockdown en afstandsonderwijs door de COVID-19-pandemie, waardoor niet alle activiteiten konden worden uitgevoerd. Voorbeelden van de inzet van ict in het ontwerp in het eerste studiejaar zijn:

- het gebruik van een ict-tool om leerlingen meer eigenaarschap te geven;
- een dashboard in Trello voor leerkrachten met handvatten, tools, handelingsuggesties om leerlingen te laten werken aan executieve vaardigheden; en
- de inzet van Gynzy om leerlingen meer zelfregie te geven.

3.1.3 Inzet competenties leren en lesgeven met ict

De studenten proberen over het algemeen hun competenties met betrekking tot leren en lesgeven met ict gericht en op maat in te zetten ten behoeve van de onderwijsinnovatie: *"wat is er nodig in zo'n tool om dan die dingen te tackelen waar we tegenaan lopen."* (student 1). Een student geeft specifiek aan daarbij ook het doel van de inzet in het oog te houden. De aandacht die er binnen de MOVEL-opleiding is voor de competenties leren en lesgeven met ict hebben een andere student meer inzicht gegeven in hoe je ict een structurele plek geeft in het onderwijs. Daarnaast wordt het hebben van een kritische houding ten aanzien van de mogelijke ict-middelen genoemd. Een student heeft de ict-inzet in het ontwerp bewust klein gehouden en bijvoorbeeld niet zelf een app ontwikkeld. *"Het gaat hier echt om de juiste interventies en daar een goed middel bij vinden."* (student 7). Een andere student heeft de inzet van zijn competenties en ambities afgestemd op de ontwikkelingsfase van de school en de innovatie eerst kleinschalig aangepakt, door eerst uit te gaan van wat er op school aanwezig is en daar kennis en vaardigheden op in te zetten.

3.2 Impact van de MOVEL-student op de onderwijsinnovatie met ict

Studenten en schoolleiders is gevraagd welke opbrengsten (impact) zij in het eerste jaar (al) zien van (het werken aan) de onderwijsinnovatie met ict op het leren van leerlingen, de onderwijspraktijk, de leerkrachten, de school en buiten de school. Studenten hebben tijdens het interview een uitgebreide lijst met domeinen van impact voor zich gezien, bij de schoolleiders zijn alleen onderstaande tussenkopjes genoemd. Tot slot zijn de studenten gevraagd welke opbrengsten zij zien van het inzetten van hun competenties voor leren en lesgeven met ict. In Tabel 1 staat weergegeven hoeveel studenten en schoolleiders in het eerste jaar impact hebben ervaren binnen de onderscheiden domeinen. Studenten zien de meeste impact in hun eigen onderwijspraktijk en op het leren van de leerlingen. Schoolleiders zien ook relatief vaak impact van het werken aan de onderwijsinnovatie op het leren van leerlingen en daarnaast ook op leerkrachtniveau. We gaan in de volgende paragrafen verder in op deze door de studenten en schoolleiders gepercipieerde opbrengsten (NB: het gaat dus niet om gemeten effecten).

Tabel 1. Impact van de MOVEL-student op de onderwijsinnovatie met ict in het eerste jaar volgens studenten en schoolleiders (aantallen)

Impact op ...	Studenten	Schoolleiders
<i>Leren van leerlingen</i>	7	4
<i>Onderwijspraktijk</i>	8	2
<i>Leerkrachten</i>	6	4
<i>School</i>	6	3
<i>Buiten school</i>	2	3

3.2.1 Leren van leerlingen

Studenten

Zeven van de tien studenten zien opbrengsten op het gebied van het leren van leerlingen. Bij zes studenten gaat het om een ervaren toename van de motivatie of het zelfvertrouwen van de leerlingen doordat ze onder andere meer zicht krijgen op hun eigen kunnen of meer regie krijgen. Dit leidt bij de leerlingen tot meer eigenaarschap, stuurkracht, zelfvertrouwen, betrokkenheid en/of motivatie, in overeenstemming met wat was beoogd met het betreffende innovatievraagstuk (zie Bijlage A).

“Ja, want zij hebben nu stuurkracht. Omdat ze ook nu weten wat ze moeten leren. En nou had ik dus van de week een toets gedaan en dan heb ik meteen zelf die resultaten in de tool laten zetten (...). En de volgende dag stond er alweer een rij, mag ik die in Taalblobs? Ik ga dat doel pakken. En gaan. Dus dat is gewoon een verschil.” (student 1)

Vijf studenten geven aan (ook) een opbrengst te zien op het gebied van de metacognitieve vaardigheden. Leerlingen lijken zich bewuster van de doelen en kunnen beter inschatten waar ze staan. Meestal hiermee samenhangend, zien zes studenten dat leerlingen ook meer regie voeren op hun eigen leerproces.

“Dus de betrokkenheid van de kinderen, die werd enorm verhoogd doordat ze zelf hadden gekozen voor bijvoorbeeld de instructie. Dus je merkte dat ze gewoon echt nog gericht keken naar de instructie en meededen.” (student 4)

Een student geeft aan ook een verandering te zien in de relatie met de leerlingen.

De meeste studenten zagen na het eerste jaar nog geen directe impact van de innovatie op de leerresultaten. Dit is ook nog niet te verwachten. Enkele studenten gaven aan dat dit wel het uiteindelijke doel was van de innovatie, maar dat de interventieduur in het eerste jaar (mede door de corona-maatregelen) hiervoor nog te kort was.

Schoolleiders

Vier van de zeven schoolleiders geven aan opbrengsten te zien in het domein leren van leerlingen, zij zien opbrengsten op het gebied van metacognitieve vaardigheden en drie van deze schoolleiders zien opbrengsten op het gebied van regie op het eigen leerproces.

“De leerlingen voelden echt dat ze mee konden denken over keuzes en keuzes konden maken over (...) wat wil ik leren en welke instructiebehoefte heb ik?” (schoolleider 4)

3.2.2 Onderwijspraktijk

Studenten

Door het werken met de innovatie in het eerste jaar zien acht van de tien studenten veranderingen in de onderwijspraktijk. Bij vijf studenten ging het om een verandering in de leeractiviteiten of de werkvormen. Onderdeel van de innovatie was dat deze werden aangepast (bijvoorbeeld meer vraaggestuurd werken) of er kwamen nieuwe activiteiten bij (bijvoorbeeld coachingsgesprekken). De helft van de studenten zag ook impact op (het gebruik van) de ict-toepassingen. Dit hield in het anders (doelgerichter, meer of beter) gebruik ervan of het uitproberen van nieuwe toepassingen. Vier studenten gaven aan dat ook de doelen voor leerlingen veranderd waren door de innovatie: deze waren nu adaptief, er waren nieuwe doelen bijgekomen (bijvoorbeeld doelen omtrent metacognitieve vaardigheden), leerlingen mochten zelf doelen kiezen en/of er werd meer gewerkt aan doelen die nog niet behaald waren (reparatiedoelen).

“Je biedt iets aan een bepaalde periode, bepaalde doelen. Die rond je dan af, die toets je. En dan vervolgens zit het jaar zo vol met nieuwe doelen, waardoor je nooit meer terugkomt op die doelen die je al gehad hebt. Nu had ik dus die toetsen gedaan van de eerste twee thema’s en (...) gisteren waren ze allemaal weer nog die doelen aan het kiezen van die ze dus niet helemaal gehaald hadden nu bij die toets, want dat hadden ze in die tool ingevuld. Normaal gesproken zou dat nooit gebeuren want dan gaan we weer door met de volgende doelen. Dus in die zin is er wel extra oefening op de doelen die ze niet beheersen.” (student 1)

Schoolleiders

Twee schoolleiders zien ook veranderingen in de onderwijspraktijk, namelijk de leeractiviteiten. Bijvoorbeeld door het inzetten van tools/interventies om aan de sluiten op de leerbehoeften van de leerlingen. Hierdoor werden ook de leerdoelen beïnvloed: leerlingen konden meedenken over wat zij nodig hadden. Hierbij gaf een schoolleider aan dat de leerkracht vervolgens de juiste tool/interventie moet kiezen om leerlingen te ondersteunen.

“Hè, want daar gaat het om, die leerkracht moet bepaalde interventies of tools gebruiken om dat kind tot die inzichten te laten komen, dat zijn echt opbrengsten, dat zijn echt dingen die je dan wilt zien.” (schoolleider 3)

3.2.3 Leerkrachten

Studenten

Zes studenten zagen tijdens de innovatie hun rol als leerkracht veranderen. Hun rol werd meer coachend, de leerlingen werden actiever en kregen meer verantwoordelijkheid. Drie studenten geven aan dat hun coachende vaardigheden daardoor ook zijn verbeterd. De meeste studenten benoemen ook dat het werken aan de innovatie (en het volgen van MOVEEL) een positieve invloed heeft gehad op hun persoonlijke capaciteit of de interpersoonlijke capaciteit. Ze benoemen bijvoorbeeld dat er een meer professionele dialoog is ontstaan tussen de leerkrachten of dat zij zelf een kritischere houding hebben gekregen.

Schoolleiders

Vier schoolleiders geven aan dat zij een impact van de innovatie zien op de leerkracht. Eén schoolleider geeft hierbij aan dat de rol van de leerkracht verandert. Vier schoolleiders geven aan dat de innovatie van invloed is geweest op de persoonlijke en interpersoonlijke capaciteit van leraren. De studenten hebben hun collega’s geïnformeerd en ondersteund. Collega’s werden hierdoor enthousiast en wilden meer betrokken zijn.

“En wat heel leuk is, is dat je dan dus ook ziet eigenlijk dat uitstrooien wat ze in het eerste jaar heeft gedaan, dat dat ook effect had, want alle leerkrachten die betrokken zouden zijn, wilden ook graag deelnemen aan de PLG.” (schoolleider 7)

3.2.4 School

Studenten

Zes van de tien studenten zien door de innovatie ook veranderingen in de school. De veranderingen die zij noemen zijn heel divers. Er zijn bijvoorbeeld Chromebooks of een nieuwe digitale methode aangeschaft of er is gewerkt aan de ict-infrastructuur. Er is ook gewerkt aan visie-ontwikkeling, op onderwijskundig gebied, een specifiek vakgebied of wat betreft de inzet van ict. Ook zijn op sommige scholen lesruimtes (her)ingericht en is gewerkt aan ouderbetrokkenheid.

Schoolleiders

Drie van de zeven schoolleiders benoemen dat de innovatie heeft gezorgd voor veranderingen in de school. Zij zien veranderingen in de onderwijskundige visie, het werken aan draagvlak en draagkracht en inzicht in wat er nog geleerd en veranderd moet worden in het onderwijs om de innovatie te laten slagen.

3.2.5 Buiten de school

Studenten

Een van de studenten omschrijft ook impact van de innovatie binnen het schoolbestuur. Deze student is de mediamentor binnen het bestuur. Hij heeft zijn innovatie niet binnen zijn eigen klas uitgevoerd, maar de innovatie is wel uitgevoerd in een klas van een collega school. Een andere student omschrijft dat de studenten veel kennis hebben gedeeld tijdens de bijeenkomst van MOVEEL en ziet dit ook als kennisdeling buiten de school.

Schoolleiders

Drie schoolleiders zien ook dat er sprake is van kennisdeling buiten de school. Bijvoorbeeld met het schoolbestuur en door MOVEEL-studenten onderling.

3.2.6 Opbrengst inzet ict en competenties leren en lesgeven met ict

Over de opbrengsten van de inzet van ict en van de competenties voor leren en lesgeven met ict kunnen de studenten na het eerste studiejaar nog niet veel zeggen. Een student geeft aan veel te hebben geleerd van het assessmentgesprek dat voor de opleiding is gevoerd (CGI). De student is hierdoor aan het denken gezet over hoe ict in het onderwijs kan worden ingezet en hoe en waarom ict

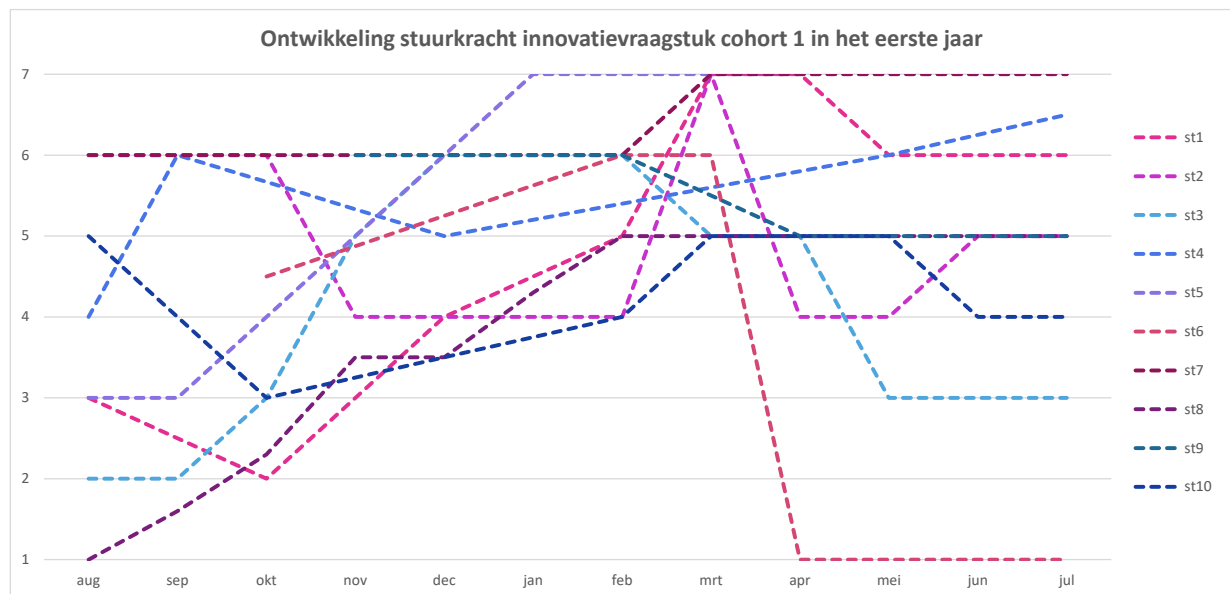
kan worden geïntegreerd in het innovatievraagstuk. Een andere student geeft aan een bijdrage te hebben geleverd aan het maken van een onderbouwde keuze voor een digitale lesmethode.

3.3 Kenmerken van de (ontwikkeling van de) stuurkracht van studenten

3.3.1 Ervaren stuurkracht door studenten

In het interview hebben de studenten aan de hand van een storyline de ontwikkeling van hun stuurkracht ten aanzien van het innovatievraagstuk gedurende het eerste studiejaar getekend. Studenten hebben daarbij sleutelmomenten genoemd, die grofweg zijn in te delen in vijf periodes: (1) de start van de opleiding, (2) het begin van het studiejaar (ongeveer oktober-december), (3) het midden van het studiejaar (januari-februari), (4) de periode met schoolsluiting door coronamaatregelen (maart-mei) (5) einde van het studiejaar (juni-juli). Studenten hebben de sleutelmomenten omschreven en een cijfer toegekend aan hun stuurkracht op een zevenpuntsschaal. In Figuur 1 worden de stuurkrachtlijnen visueel weergegeven.

Figuur 1: Ontwikkeling stuurkracht MOVEL-studenten met betrekking tot het innovatievraagstuk; cohort 1, studiejaar 1 (Y-as: 1 staat voor weinig stuurkracht, 7 staat voor veel stuurkracht)

In het figuur is te zien dat de start van de lijn aan het begin van het schooljaar erg verschilt per student. Een paar studenten geven aan altijd wel stuurkracht gehad te hebben, anderen zijn neutraal of geven aan dat zij die op dat moment nog niet bewust inzetten. In de onderwijsperiode die volgt zie je bij de meeste studenten stuurkracht (toenemen). Hier wordt veel het vooronderzoek genoemd en gesprekken met het team en/of de directie.

“Ik had zoiets van (...) ik wil eerst eens even weten hoe het team hierop reageert. Of dat ze wel überhaupt weten wat ik, wat we willen en waarom ook met name. Uiteindelijk was die bijeenkomst heel positief. Zijn de teamleden in oktober en november meegenomen in een aantal onderzoeksinstrumenten die we hebben ingezet, vragenlijsten, interviews en dergelijke. En ik merkte dat collega’s enthousiast werden. Ik merkte ook dat ik ze snel meekreeg.” (student 5)

Bij een paar studenten neemt de stuurkracht juist af door onduidelijkheid bij de opleiding of de studielast.

In de periode tot de coronamaatregelen zijn de meeste studenten (redelijk) positief over hun stuurkracht, ook de twee studenten die aan het begin nog zoekende waren. Tijdens de coronamaatregelen werd het voor veel studenten moeilijker om de innovatie in te zetten in de klas. Wel waren er vier studenten die bij de scholensluiting hun geleerde (ict-)vaardigheden goed konden inzetten in de school en daardoor juist veel stuurkracht hebben ervaren en ontwikkeld.

Nou, er waren gewoon scholen om ons heen die gewoon gingen kopiëren en pakketten gingen uitdelen. En wat wij zijn gaan doen, is gewoon kijken, eerst, wat vinden we belangrijk? Wat zijn onze ontwerpprincipes eigenlijk om te gaan ontwerpen (...) online? Hoe kunnen we ict daar gewoon bij gebruiken? (...) Dus daar hebben we ook wel heel veel complimenten van ouders voor gehad, dat we dat zo rustig hebben opgebouwd. Zodat de kinderen daar ook echt eigenaar van werden. En normaal had ik veel gespannener denk ik halsoverkop was ik ook pakketjes gaan rondbrengen, denk ik. Dus echt eerst heel bewust gedacht en niet meteen in de doe-modus, maar eerst echt die ontwerpprincipes denk ik dan de hele tijd aan nu. (student 1)

Bij twee studenten werd er bij de maatregelen voor hun gevoel juist geen gebruik gemaakt van hun expertise, waardoor hun ervaren stuurkracht erg laag was. De ervaren stuurkracht bij de afsluiting van het jaar is weer wisselend, sommige studenten hebben juist nog collega’s weten te betrekken, anderen waren druk met het afronden van de opleiding. In Bijlage C zijn de lijnen per student met steekwoorden verder toegelicht.

3.3.2 Ervaringen schoolleiders

Ervaren stuurkracht

Aan de schoolleiders is gevraagd of de studenten stuurkracht hebben laten zien bij het werken aan de onderwijsinnovatie met ict en in het algemeen. Schoolleiders zagen studenten op verschillende manieren stuurkracht inzetten, zie Tabel 2. Schoolleiders zien de stuurkracht van studenten vooral uiting krijgen binnen de school (bij acht studenten). Bij drie studenten zag de schoolleider dit ook in de

klas en bij twee ook buiten de school. Een schoolleider benoemde de stuurkracht van een student bij de eigen professionele ontwikkeling. De manieren die schoolleiders benoemen in Tabel 2 zijn ook terug te zien in de sleutelmomenten die de studenten zelf omschrijven (zie Bijlage C).

Tabel 2. Manieren waarop studenten stuurkracht hebben ingezet volgens schoolleiders

Stuurkracht ingezet door...	Aantal studenten		Toelichting
	onderwijsinnovatie	algemeen	
delen kennis en inzichten	8	3	Dit delen gebeurde met de schoolleider, het team en MT.
richting geven	6	3	
team meenemen/betrekken	7	3	Studenten deelden bijvoorbeeld tijdens studiedagen en vergaderingen informatie en hun onderzoek. Ook is er samen met collega's afgestemd en ontwikkeld.
Enthousiasmeren	4	1	Enthousiasmeren gebeurde voornamelijk door het delen, informeren, en meenemen van het team.
Inzet competenties leren en lesgeven met ict	1	2	De student die stuurkracht heeft getoond bij het werken aan de het innovatievraagstuk wordt omschreven als technisch onderlegd en ict-vaardig. Twee studenten hebben stuurkracht getoond door een grotere rol te spelen bij het afstandsonderwijs. Zo hebben zij collega's bijvoorbeeld geholpen bij Google Classroom.

Ontwikkeling stuurkracht

Aan de schoolleiders is ook gevraagd of zij ontwikkeling zagen in de stuurkracht van de studenten. De schoolleiders zagen bij alle acht studenten ontwikkeling in stuurkracht. Schoolleiders zagen ontwikkeling op verschillende gebieden.

Tabel 3. Ontwikkeling stuurkracht studenten volgens schoolleiders

Ontwikkeling stuurkracht op het gebied van ...	Aantal studenten
Kennis en competenties	6
Professionele identiteit	3
Gedrag/invulling rol binnen de school	7
Gedrag invulling rol naar collega's	5

Kennis en competenties

De schoolleiders geven van zes studenten aan dat zij zijn gegroeid in hun stuurkracht op het gebied van kennis en competenties. Studenten zijn hier onder andere in gegroeid doordat zij beter in de materie van de opleiding kwamen en hierbij weten waarover zij praten. Ook de koppeling tussen de theorie en praktijk werd verbeterd en zij gingen meer doordacht en onderbouwd aan het werk.

“Het is altijd die driehoek, kennis, vaardigheden en inzicht, die is bij haar altijd verbonden. En voorheen was het weleens vaardigheden en inzichten van zichzelf en hier en daar wat gelezen, maar nu is het niet zomaar hier en daar wat gelezen of gehoord, nu is het ook wel echt eerst nadenken en kijken, wat staat er allemaal, wat gaan we doen?” (schoolleider 3)

Professionele identiteit

Bij drie studenten is door de schoolleiders ervaren dat hun stuurkracht met betrekking tot hun professionele identiteit is ontwikkeld. Hierbij geven schoolleiders aan dat studenten aansluiten bij de visie van de school en deze ook dragen, het gesprek en reflectie met het team van hoger niveau zijn geworden en gegroeid zijn in hun leiderschap.

Gedrag/invulling rol binnen de school en naar collega's

Schoolleiders geven aan bij zeven studenten een groei te zien in hun stuurkracht met betrekking tot hun gedrag/rol binnen de school. De rol van een student is bijvoorbeeld groter geworden binnen het iXperium designteam van de onderzoekswerkplaats en studenten nemen meer initiatief. Bij vijf van deze studenten geven schoolleiders ook groei te zien met betrekking tot het gedrag/rol van studenten naar collega's toe. Bijvoorbeeld doordat studenten meer leiderschap vertonen tijdens teambijeenkomsten en afstemmen met collega's. Daarnaast voelen (volgens de schoolleiders) twee studenten zich veel meer een onderdeel van het team en zijn zij gegroeid in het meenemen van het team en werken vanuit de schoolvisie.

“Hij was wel een leerkracht die van vernieuwingen was maar het is nu doordachter en onderbouwder denk ik. En ik denk ook wel in de afstemming met de leerkrachten, doordat hij nu meer iedereen tot zijn recht laat komen, dat is denk ik ook wel een verschil.” (schoolleider 3)

3.4 Bevorderende en belemmerende factoren

In het interview is de studenten gevraagd welke factoren in het eerste jaar bevorderend of belemmerend hebben gewerkt bij het werken aan het innovatievraagstuk of bij het inzetten van hun stuurkracht. Daarbij is een onderscheid gemaakt in persoonlijke factoren, factoren in de klas, school en de MOVEL-opleiding en de impact van COVID-19. De studenten zagen deze factoren op het scherm tijdens het interview, bij de schoolleiders zijn de factoren in het interview benoemd.

Tabel 3. Bevorderende en belemmerende factoren bij het werken aan de innovatie volgens studenten en schoolleiders (aantallen)

<u>Studenten</u>	bevorderend		belemmerend	
	studenten	schoolleiders	studenten	schoolleiders
Persoonlijke factoren				
- Innovatieve houding	2	2	3	1
- Anders	4	3	3	1
Factoren in de klas	4	-	3	-
Factoren in de school				
- Ondersteuning (faciliterend, cultuur)	7	4	3	1
- Schoolleider	6	4	3	1
- Coaching (door iemand anders dan de schoolleider)	3	-	1	-
- Anders	4	5	1	-
MOVEL-opleiding	6	6	5	3
Ict-middelen	2	1	2	1
Ict-infrastructuur	-	-	2	1
Competenties leren en lesgeven met ict	2	1	3	-
COVID-19	5	1	10	6
Anders	3	5	-	2

Uit Tabel 3 blijkt dat de studenten in het eerste studiejaar vooral bevorderende factoren hebben ervaren op schoolniveau (met name wat betreft ondersteuning binnen de school en de rol van de schoolleider) en bij de MOVEL-opleiding. Bij de belemmerende factoren springt de COVID-19-crisis en de consequenties daarvan voor het onderwijs het meest in het oog, al heeft dit voor de helft van de studenten ook positieve effecten gehad. De schoolleiders benoemen relatief vaak aspecten van de MOVEL-opleiding (vooral bevorderend) en COVID-19 (meestal belemmerend) als bepalende factoren voor het werken aan het innovatievraagstuk of bij het inzetten van de stuurkracht door studenten.

We gaan hieronder dieper in op de door de studenten en schoolleiders genoemde factoren die positief of negatief van invloed zijn geweest op het werken aan het innovatievraagstuk of de ontwikkeling van

de stuurkracht in het eerste jaar. Hierbij geven we waar mogelijk/relevant aan of de factoren betrekking hebben op stuurkracht met betrekking tot het innovatievraagstuk, het werken aan de innovatie, of de ontwikkeling van stuurkracht in het algemeen.

3.4.1 Persoonlijke factoren

Studenten

Meerdere studenten hebben ervaren dat persoonlijke factoren positieve invloed hebben gehad op de algemene stuurkracht en op het werken aan de innovatie. Twee studenten noemen daarbij hun eigen onderzoekende, nieuwsgierige houding en vasthoudende instelling. Anderen noemen (vooral bij het uitoefenen van stuurkracht in het algemeen) de (leidende) rol/status die ze al binnen het team hebben, waardoor het makkelijker is om collega's mee te nemen en het kunnen inschatten van en aansluiten op de eigen kracht en die van collega's.

Enkele studenten zien in hun eigen houding belemmerende factoren voor het werken aan de innovatie. Het gaat dan vaak om de keerzijde van wat positieve eigenschappen kunnen zijn, bijvoorbeeld lang twijfelen, perfectionisme, maar ook te weinig kansen benutten om het team mee te nemen, of juist te weinig ruimte geven aan teamleden om hun mening te delen. Men is zich door de opleiding meer bewust geworden van dit soort valkuilen.

“Puur naar mijn eigen rol kijkende, dat ik collega's wel in hun kracht probeer te laten staan. Door hen ook wel echt de ruimte te geven om hun eigen mening en opvatting te geven. En soms ga ik daar wel aan voorbij, dat ik in mijn enthousiasme en de manier zoals ik overkom en mezelf manifesteer in het team, dat ik wel soms kan overrulen. Of mijn bevestiging wil laten merken.” (student 5)

Schoolleiders

Vier schoolleiders geven aan dat persoonlijke factoren van studenten van invloed zijn geweest op de algemene stuurkracht en op het werken aan de innovatie. Hierbij geven twee schoolleiders onder andere aan dat studenten bewuster worden van hun eigen stuurkracht door ruimte en ondersteuning, studenten innovatief zijn en een open houding hebben.

“Dus de open houding daarin om over de schoolmuren heen te kijken, ja die zie ik absoluut.” (schoolleider 7)

Drie schoolleiders noemen daarnaast de wijze waarop dingen worden aangepakt, de manier van communiceren, hoge verwachtingen stellen, uitstraling en gemoedstoestand.

Een schoolleider benoemt een persoonlijke factor met betrekking tot de houding van de student als een belemmering bij het werken aan de innovatie. Het gaat hierbij om zijn enthousiasme waardoor de student maar doorgaat en het niet ziet als collega's niet op hetzelfde niveau zijn en kunnen afhaken. Een andere schoolleider benoemt de beperkte aanwezigheid van de student op een school als belemmering voor de stuurkracht bij het innovatievraagstuk. Hierdoor wordt de directe invloed van de student belemmerd omdat een aantal collega's hem nog nooit hebben gezien en hierdoor minder op de hoogte zijn van de innovatie.

3.4.2 Factoren in de klas

Studenten

Vier studenten geven aan dat er in de klas bevorderende factoren waren. Een goede sfeer in de klas, leerlingen die open voor staan voor de innovatie en zich betrokken en gehoord voelen dragen positief bij aan het werken aan het innovatievraagstuk.

Voor een student werkte het belemmerend voor het innovatievraagstuk dat de leerlingen in groep 8 na terugkomst op school na de lockdown met andere dingen verder moesten. Een andere student staat maar één dag in de groep, wat te weinig is om een goede relatie op te bouwen, ook in het kader van het innovatievraagstuk. Een derde student kreeg te maken met een wisseling van groep (met een heel andere dynamiek), wat ten koste ging van tijd en aandacht voor het innovatievraagstuk.

Schoolleiders

Geen van de schoolleiders benoemt bevorderende of belemmerende factoren in de klas.

3.4.3 Factoren in de school

Studenten

Een groot deel van de studenten heeft (verschillende) bevorderende factoren in de school ervaren. Voor het werken aan de onderwijsinnovatie en het daarbij kunnen inzetten van stuurkracht is ondersteuning binnen de school belangrijk: zeven studenten noemen een goede, open sfeer en een stabiel, ontwikkelingsgericht team, waarin positief, maar ook kritisch wordt meegedacht door zowel de leidinggevende als collega's en er de ruimte is voor verandering. Daarvoor moet ook ruimte worden geboden binnen de school/het team en het team moet bereid zijn om mee te werken aan het onderzoek, bijvoorbeeld door mee te werken aan vragenlijsten en gesprekken.

“We hebben een team wat heel erg meewerkend is en meegaand. Het gevaar schuilt hem erin, daar ben ik me wel van bewust, dat we soms daar, qua kritisch kijken en elkaar feedback geven, die cultuur, daar kunnen we echt nog wel een goede ontwikkeling in maken, ook professioneel gezien. Maar in mijn geval heeft dat wel de gelegenheid en de

kans geboden om heel snel te laten delen, mijn kennis met wat ik wil qua innovatie.”
(student 9)

Facilitering door en betrokkenheid van de schoolleider (bijv. door meedenken) motiveert en geeft studenten het gevoel dat ze gesteund worden, wat bevorderlijk is voor het werken aan de innovatie (door zes studenten genoemd). Dit versterkt de positie van de student, waardoor het makkelijker wordt om stuurkracht in te zetten (in het algemeen en voor de innovatie).

[De schoolleider] zag ook het belang, dus daardoor kon je heel makkelijk dingen regelen. Dus dat het weggezet werd in een studiedag of tijdens een van onze bordsessies oftewel vergaderingen. En dat maakte gewoon dat er heel makkelijk tijd vrijgemaakt werd.” (student 4)

Voor het werken aan de innovatie was het bevorderlijk dat er collega's waren die wilden meelesen met stukken, meedenken en feedback geven (door drie studenten genoemd). Een aantal studenten kon als team optrekken met een medestudent of hadden (bijv. vanuit de onderzoekswerkplaats) een collega als sparringspartner, wat als positief is ervaren.

“De ruimte van mijn collega's, maar ook het enthousiasme van mijn collega's. En daarin ook de ondersteuning van mijn collega's, dus het kijken naar producten, het nalezen van stukken, het actief meedoen tijdens vergaderingen.” (student 3)

De nauwe samenwerking op school met een collega die ook de MOVEEL-opleiding volgt is ook genoemd als bevorderend voor de stuurkracht ten aanzien van de innovatie.

Drie studenten benoemen belemmerende factoren wat betreft de ondersteuning binnen de school, zoals weinig ondersteuning/interesse bij (een deel van) het team, wat belemmerend werkte voor de stuurkracht met betrekking tot het innovatievraagstuk.

“Maar het was ook gewoon, van tevoren wilden ze ook helemaal niks weten of hoefde ik niks te delen, of er was gewoon geen interesse, dus dan- En als je aandacht wil in de vergadering en ze zeggen, kunnen we nou niet een keer naar huis? En dan hou je het wel voor je.” (student 6)

Een andere student gaf aan dat het maar blijven overleggen met collega's ook belemmerend kan werken voor de stuurkracht.

Studenten geven aan dat het ook belangrijk is dat de innovatie is ingebed in het bredere beleid van de school, zeker als er tegelijkertijd ook andere/bredere innovatievraagstukken spelen, zoals bij scholen die ook deelnemen aan de onderzoekswerkplaats.

“Wat wezenlijk een verschil is, is dat we nu PLG’s hebben ingericht op school. We zagen vorig jaar dat de werkplaats toch een beetje een eiland bleef binnen de school en dat dat heel moeilijk was. En misschien is ook dat wel een reden geweest waarom mijn prototype niet is opgepikt, dat zou kunnen. Maar toch een eiland gebleven. Dat wilden we anders dus we hebben PLG’s, stuurgroepen [ingericht] en alles staat in het teken van de grote innovatievragen van de school, het toewerken naar gepersonaliseerd leren.” (student 7)

Door een student wordt benoemd dat er vanuit de school te weinig facilitering was in uren voor de opleiding. Als binnen de school geen duidelijke steun (zichtbaar) is vanuit de schoolleider, is het voor een student moeilijk om het team mee te krijgen of te overtuigen. Een student miste inhoudelijk kritisch meedenken en betrokkenheid vanuit de schoolleider. Deze aspecten hebben vooral invloed op het werken aan de innovatie, maar indirect ook op de stuurkracht.

Schoolleiders

Vier schoolleiders noemen bevorderende factoren in de school: collega’s die de ruimte geven, voldoende tijd en facilitering, ondersteuning, het op een ander niveau kijken naar je rol als leerkracht door het bijwonen van een overleg over schoolontwikkeling, collegiale consultaties, ruimte voor kennisdeling, aansluiten bij de behoeften van de school en werken vanuit een gezamenlijke visie.

Vier schoolleiders geven aan dat zij zelf ook een bevorderende factor zijn binnen de school. Bijvoorbeeld door het geven van ruimte, ondersteuning, vertrouwen, veiligheid en door mee te denken met de student.

Alle zeven schoolleiders hebben aangegeven hun studenten te ondersteunen tijdens de opleiding. Zo faciliteren zij allemaal voor de opleiding door hier tijd voor beschikbaar te stellen en door ruimte in te plannen tijdens teamsessies/vergaderingen. Daarnaast gaven zes schoolleiders aan een sparringspartner en/of coach te zijn voor de studenten.

“Ja, en af en toe gewoon wel kritisch meekijken en kritisch doorvragen van, hoe wil je nu verder? En wat wordt de volgende stap? En denk je aan dit? En past het wel bij dat?” (schoolleider 2)

Een schoolleider gaf ook aan de student te ondersteunen door de onderwijsinnovatie te linken aan andere dingen waar ze op school mee bezig zijn, om zo de onderlinge verbinding te

ondersteunen. Een andere schoolleider gaf aan de student speelruimte hebben gegeven, zodat ze een kader had waarbinnen ze moest blijven.

Drie schoolleiders zien ook belemmerende factoren in de school. Deze hangen sterk samen met de specifieke context van de school, zoals de bredere rol van de student in de school en samenwerking met een partnerschool.

3.4.4 Factoren in de MOVEL-opleiding

Studenten

Zes studenten geven aan dat ze bepaalde factoren in de MOVEL-opleiding als bevorderend hebben ervaren, zoals de ondersteuning vanuit de MOVEL-docenten en hun bereidheid om vragen te beantwoorden. Daarnaast heeft de manier waarop de opleiding is opgezet positief bijgedragen aan het werken aan de innovatie: voorwaarde voor deelname aan de MOVEL is dat studenten zelf voor de klas staan. De groep medestudenten vormt een netwerk, waarin via onder andere intervisie, inzichten en ervaringen worden gedeeld. Ook het bestuderen van nieuwe literatuur heeft bevorderend gewerkt voor het werken aan de innovatie. Al deze aspecten leiden tot een bewustwordingsproces en het ontstaan van nieuwe beelden bij de studenten, die ook weer van invloed zijn op de stuurkracht.

“Je kon gewoon terecht met je vragen als we vragen hadden en dan werden we goed geholpen en de medestudenten, daar heb je heel veel aan. Dat is echt wel een netwerk, dat is ideaal, iedereen weet weer wat en dan samen weet je een heleboel.” (student 2)

Een aantal studenten benoemt factoren in de MOVEL-opleiding die voor hen belemmerend werkten: een innovatievraagstuk vinden dat past binnen de kaders van de opleiding (een student), het afstemmen van de opleiding en het innovatievraagstuk met het iXperium designteam van de onderzoekswerkplaats (twee studenten), de hoge eisen die binnen de opleiding aan de competenties leren en lesgeven met ict worden gesteld (twee studenten).

“Het stukje belemmerend is misschien wel de combinatie MOVEL en designteam. Dat het gewoon zoeken was, wat sluit wel op elkaar aan, wat niet? Er wordt wat gevaagd vanuit de MOVEL. Waar kan ik dit inpassen in het designteam? Moet ik het inpassen in het designteam? Dus het is wel een hele zoektocht geweest.” (student 9)

Schoolleiders

Zes schoolleiders benoemen factoren van de MOVEL-opleiding als bevorderend. Hierbij werd vaak het contact en de samenwerking met de andere studenten van de master benoemd, waarbij studenten onderling optraden als critical friend, kennis deelden en meekeken bij andere scholen. Daarnaast werd door een schoolleider ook het contact met de opleiders van de HAN als bevorderende factor benoemd.

Doordat de opdracht vanuit de opleiding aan kon sluiten bij de interesse van de student en de behoefte van de school, werkte dit bevorderend.

Drie schoolleiders benoemen factoren vanuit de MOVEL-opleiding als belemmerend. Zo geeft een schoolleider aan dat het met betrekking tot het werken aan de innovatie een belemmering is dat de student de enige is die de MOVEL-opleiding volgt vanuit de stichting. Ook wordt genoemd dat dit het eerste jaar is van de master waardoor de organisatie zelf nog zoekende is. Daarnaast werd ook ervaren dat het werken in deelproducten belemmerend is wanneer een deel nog niet af is, maar er al wel gestart moet worden met het volgende. Met betrekking tot het werken aan de innovatie benoemde een schoolleider ook de feedback vanuit de opleiding als belemmerende factor.

3.4.5 Ict-middelen en -infrastructuur

Studenten

Factoren met betrekking tot beschikbare ict-middelen (beschikbare (educatieve) programma's en tools) en -infrastructuur (beschikbare apparaten, platforms, verbindingen) worden minder vaak genoemd als bevorderende of belemmerende factoren. Twee studenten geven aan dat het bij het werken aan de onderwijsinnovatie heeft geholpen dat er al een ict-toepassing was waarin leerlingen zelf konden zien waar ze stonden op de leerlijn. Twee studenten hebben belemmeringen ervaren bij het werken aan de innovatie door het ontbreken van bepaalde functionaliteiten (bijv. een leerkrachtendashboard) of technische problemen met de ict-middelen. Soms moest er iets heel nieuws worden ontwikkeld, wat niet altijd kon worden georganiseerd binnen beperkte tijd en mogelijkheden. Twee (andere) studenten geven aan dat ze belemmeringen hebben ervaren bij het werken aan de onderwijsinnovatie door de ict-infrastructuur op school, bijvoorbeeld vanwege door systeembeheer opgelegde beperkingen of een wisseling van digitale leeromgeving op school.

Schoolleiders

Er is één schoolleider die aangeeft dat er belemmeringen waren door ict-middelen en infrastructuur. Er was sprake van een praktisch probleem rondom Trello en de gebruikte Chromebooks.

3.4.6 Competenties leren en lesgeven met ict

Studenten

Wat betreft de competenties op het gebied van leren en lesgeven met ict geeft een student aan dat het bij het werken aan het innovatievraagstuk heeft geholpen dat hij bij de start van de MOVEL al over

goede competenties voor leren en lesgeven met ict beschikte. Een andere student geeft aan dat het goed is om te weten welke competenties wel en niet relevant zijn en daar keuzes in te maken.

Schoolleiders

Maar één schoolleider benoemt de competenties van de student op het gebied van leren en lesgeven met ict als bevorderende factor bij het werken aan de innovatie. De schoolleider geeft aan dat de student door het leren en lesgeven met ict zichzelf heeft ontwikkeld en dat dit als een olievlek naar het team is verspreid.

3.4.7 COVID-19

Studenten

De COVID-19-crisis en de lockdown van het onderwijs heeft voor alle studenten impact gehad op het werken aan de innovatie. De corona-crisis in het voorjaar van 2020 heeft de meeste studenten belemmerd bij het werken aan de innovatie en de uitvoering van het onderzoek. De crisis had echter ook positieve kanten. Meerdere studenten hebben door en tijdens de coronacrisis hun competenties met betrekking tot leren en lesgeven met ict verder ontwikkeld en ingezet voor het thuisonderwijs, zoals eerder al beschreven is in het onderdeel over stuurkracht. Andere studenten gaven aan door de maatregelen meer tijd te hebben gehad om aan het ontwerp van de innovatie te kunnen werken.

Belemmerend was met name dat in een aantal gevallen de opleiding en het werken aan de innovatie vanaf maart tot juni 2020 heeft stilgelegen. Het onderzoek is vaak niet uitgevoerd zoals beoogd of de innovatie is juist versneld ingevoerd. Voor studenten die niet verder konden met de innovatie is vanuit de MOVEL de mogelijkheid geboden om de organisatie van het thuisonderwijs te beschrijven. De corona-omstandigheden hadden voor sommigen ook gevolgen voor het ontwikkelen van stuurkracht en de combinatie van (het organiseren van) afstandsonderwijs voor school, het geven van thuisonderwijs aan de eigen kinderen en de opleiding was ingewikkeld.

*“En uit noodzaak eigenlijk hebben we dat vervroegd geïmplementeerd. Alleen dat vind ik best wel een gevaar omdat je dat dan vaak op de verkeerde manier doet in de haast.”
(student 7)*

Schoolleiders

Er is één schoolleider die een positieve invloed benoemt van de corona-crisis op het werken aan de innovatie. Door de crisis moest de student namelijk op een creatieve manier aan input komen. Door het innovatief zijn werd er een andere weg gevonden om zo verder te kunnen werken.

Zes schoolleiders benoemen COVID-19 als belemmering voor het werken aan de innovatie en het ontwikkelen van stuurkracht. Door de crisis is er veel thuisgewerkt waardoor collega's minder bij elkaar

waren en de studenten minder kansen hebben gehad, vooral bij het uitvoeren van de innovatie in de praktijk.

3.4.8 Andere bevorderende en belemmerende factoren

Studenten

Drie studenten noemen nog andere bevorderende factoren, met name met betrekking tot het werken aan de innovatie, zoals de breed gedeelde behoefte aan de innovatie bij het team. Daarnaast wordt ook de ruimte en steun vanuit de thuissituatie genoemd, vooral bij piekmomenten tijdens de studie. Er komen geen andere belemmerende factoren naar voren uit de gesprekken met de studenten.

Schoolleiders

Vijf schoolleiders benoemen andere bevorderende factoren die vooral te maken hebben met samenwerken, zoals het samenwerken van studenten (van partnerscholen en binnen een stichting), het samenwerken met de HAN, deelname aan de onderzoekswerkplaats en/of het iXperium designteam.

“Nee, ik ben heel positief over het proces, ik kan iedereen aanraden om dit ook samen met een onderzoekswerkplaats te doen, omdat je- Je hebt ook de externe monitoring, daar zijn zij heel sterk in.” (schoolleider 4)

4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In deze rapportage zijn we ingegaan op de ervaringen van de eerste lichting MOVEL-studenten (2019-2020) en hun schoolleiders in het eerste studiejaar met het werken aan hun innovatievraagstuk en de ontwikkeling van hun stuurkracht daarbij. Onder stuurkracht verstaan we het bewust uitoefenen van invloed, keuzes maken of een houding aannemen in een specifieke situatie die invloed heeft op het werk van leraren binnen de school of daarbuiten en/of op hun professionele identiteit (Oolbekkink, 2018).

Dit onderzoek is de eerste meting binnen een longitudinaal, kwalitatief onderzoek waarbij MOVEL-studenten (en hun leidinggevendenden) van drie opeenvolgende cohorten tijdens en na de opleiding worden gevolgd. Het doel van het onderzoek is drieledig:

1. inzicht krijgen in de bijdrage die studenten leveren aan de innovaties met ict in de onderwijspraktijk,
2. inzicht krijgen in de (ontwikkeling van) stuurkracht van studenten zowel tijdens als na afloop van de opleiding; en
3. inzicht krijgen in de actoren en factoren uit de opleidings- en onderwijspraktijk die belemmerend of bevorderend zijn voor de stuurkracht van studenten.

De MOVEL-studenten en hun schoolleiders die hebben deelgenomen aan deze eerste meting zijn allen werkzaam in het basisonderwijs. Drie van de studenten nemen met hun school deel aan een iXperium designteam van de Onderzoekswerkplaats Gepersonaliseerd leren met ict PO.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden aan de hand van semi-gestructureerde interviews met tien studenten en zeven schoolleiders en documentanalyse.

We gaan hieronder in op de belangrijkste conclusies die we uit deze eerste meting kunnen trekken.

4.1 Impact van de MOVEL-studenten op de onderwijsinnovatie met ict in de onderwijspraktijk in het eerste jaar

In het eerste MOVEL-jaar lag de focus op het ontwerpen en testen van de onderwijsinnovatie met ict in de eigen klas. De studenten uit dit eerste cohort kregen halverwege het studiejaar te maken met de COVID-19-pandemie en de daaropvolgende invoering van het afstandsonderwijs. Ondanks deze omstandigheden geeft het merendeel van de studenten aan impact te zien van het werken aan de onderwijsinnovatie met ict in het eerste jaar. Het gaat dan met name om ervaren impact op de onderwijspraktijk, door bijvoorbeeld het gebruik van andere leeractiviteiten of werkvormen en de (andere) inzet van ict-toepassingen. Ook zijn er bij een groot deel van studenten al indicaties van

positieve effecten op het gebied van bijvoorbeeld motivatie en zelfvertrouwen bij de leerlingen (in lijn met het beoogde doel van de innovatie). Opvallend is dat iets meer dan de helft van de studenten in het eerste jaar ook al impact van het werken aan de innovatie heeft gezien binnen de school, terwijl de nadruk in het eerste jaar lag op het werken aan de innovatie in de klas.

Uit de interviews komt naar voren dat een aantal studenten heeft geworsteld met de inzet van de eigen competenties op het gebied van leren en lesgeven met ict in het eerste jaar voor de onderwijsinnovatie. Er lijkt bij sommige studenten ook sprake te zijn geweest van een wat nauwere invulling van de competenties. Uit de antwoorden van sommige studenten in het interview is af te leiden dat zij meer de ict-vaardigheden (knoppenvaardigheden) in gedachten hadden bij de competenties en niet zozeer (ook) het pedagogisch-didactisch gebruik van ict, ontwerpen van ict-rijk onderwijs en opleiden van ict-geletterde leerlingen en de competenties om te leren en innoveren met ict. Bij de volgende metingen zal dit explicieter worden bevraagd.

4.2 Kenmerken van de (ontwikkeling van de) stuurkracht van studenten tijdens het eerste jaar

Studenten beschrijven over het algemeen in de periode tot aan de corona-maatregelen een positieve lijn in de ontwikkeling van hun stuurkracht. In de MOVEL wordt aandacht besteed aan vier factoren die deze ontwikkeling kunnen bevorderen, namelijk (1) inzicht van de professional in zijn/haar eigen stuurkracht, (2) de dialoog tussen de professional en betrokkenen/leidinggevende, (3) draagvlak creëren, en (4) onderzoekend vermogen (Oolbekkink-Marchand, 2018; Oolbekkink-Marchand et al., 2017). Deze vier factoren komen duidelijk terug in de storylines en sleutelmomenten die studenten tijdens dit onderzoek hebben omschreven, ondanks dat dit pas over het eerste jaar van de studie ging. Opvallend daarbij is dat studenten vooral stuurkracht benoemen in de relatie met anderen (team informeren, draagvlak creëren, gezien worden) ofwel factor 2 en 3. Dit geldt ook voor de schoolleiders, zij benoemen vooral het delen van kennis en inzichten, het team betrekken en het meenemen, richting geven. De schoolleiders zien bij alle acht betrokken studenten een ontwikkeling van hun stuurkracht. Bij de meeste studenten zien de schoolleiders ontwikkeling in de rol binnen de school en naar collega's en/of in hun kennis en competenties.

Toen de corona-maatregelen ingevoerd werden en de scholen het afstandsonderwijs moesten inrichten, bood dit voor een aantal studenten kansen om stuurkracht te ontwikkelen/in te zetten door bijvoorbeeld een strategie voor de school te bepalen of collega's te trainen in het gebruik van digitale leeromgevingen. Andere studenten ervoeren deze periode als negatief omdat hun kennis van leren en lesgeven met ict juist niet gezien of benut werd binnen de school, of omdat zij niet de innovatie konden doorvoeren zoals gepland.

4.3 Bevorderende en belemmerende factoren voor de stuurkracht van de MOVEEL-studenten in het eerste jaar

Uit deze meting van het eerste cohort MOVEEL-studenten in het eerste studiejaar blijkt dat de schoolcontext en de MOVEEL-opleiding de belangrijkste bepalende factoren zijn geweest voor het inzetten van stuurkracht en het werken aan de innovatie. Dit komt zowel naar voren uit de gesprekken met de studenten als de schoolleiders. Binnen de school hebben met name de ondersteuning van bijvoorbeeld collega's en de rol van de schoolleider impact gehad op het werken aan de innovatie (bevorderend of belemmerend). De MOVEEL-opleiding is ook een belangrijke bepalende factor geweest. Dit heeft te maken met de directe verbinding tussen de opleiding en het werken aan het innovatievraagstuk. Studenten kunnen opgedane kennis en inzichten meteen toepassen in de praktijk. De samenwerking met collega-studenten en het delen van ervaringen heeft positief bijgedragen aan verdere bewustwording van en reflectie op de eigen stuurkracht. De directe verbinding met de praktijk in de MOVEEL kan ook belemmerend werken als het vraagstuk verandert of er ook moet worden afgestemd met andere ontwikkelingen binnen de school (bijvoorbeeld bij de Onderzoekswerkplaats Gepersonaliseerd leren met ict PO). Een derde belangrijke bepalende factor voor de ontwikkeling van de stuurkracht en het werken aan de innovatie was de COVID-19-crisis en de invoering van het afstandsonderwijs. Enerzijds heeft het afstandsonderwijs belemmerend gewerkt voor het werken aan de onderwijsinnovatie, omdat bepaalde activiteiten niet konden worden uitgevoerd, maar anderzijds hebben studenten juist daardoor ook stuurkracht kunnen inzetten en tonen bij het vormgeven van het afstandsonderwijs.

4.4 Aanbevelingen/aandachtspunten

De resultaten laten zien dat de eerste lichting MOVEEL-studenten in soms uitdagende omstandigheden veel bereikt heeft in het eerste studiejaar ten aanzien van het werken aan de onderwijsinnovatie en hun stuurkracht. Uit de bevindingen zijn een aantal aandachtspunten en aanbevelingen af te leiden ten aanzien van de opleiding en het onderzoek.

4.4.1 Aandacht voor competenties voor leren en lesgeven met ict

De studenten die aan het onderzoek hebben deelgenomen hadden niet altijd zo scherp wat de verwachtingen zijn over de competenties voor leren en lesgeven met ict vanuit de opleiding. Het vermogen van de studenten om bewust invloed uit te oefenen, keuzes te maken of een houding aan te nemen op dit gebied lijkt in dit eerste jaar nog niet zo sterk. Een aandachtspunt voor de opleiding is om hier binnen de opleiding in een vroeg stadium aandacht aan te besteden, de studenten te laten reflecteren op hun startniveau en hier het gesprek over aan te gaan. Dit is inmiddels opgepakt in de opleiding. Er vindt binnen de MOVEEL meer begeleiding en intervisie plaats op dit thema.

Veel studenten hebben juist in de COVID-periode (onvoorzien) hun stuurkracht ten aanzien van de competenties leren en lesgeven met ict kunnen laten zien, hetzij omdat hier vanuit de school expliciet om werd gevraagd, hetzij uit eigen initiatief. Aan de andere kant zijn er verschillen tussen studenten in hoe zij de COVID-situatie hebben kunnen benutten. Bij vervolgmetingen van dit cohort en vergelijkingen met de andere cohorten kan nader worden onderzocht welke redenen hiervoor zijn en wat dit voor de opleiding kan betekenen.

4.4.2 Aandacht voor alle aspecten van stuurkracht

Uit de resultaten komt naar voren dat de studenten in het eerste jaar stuurkracht vooral zien of hebben geïnterpreteerd als iets wat ze 'samen' met anderen doen; ze sturen iets of iemand aan. De andere aspecten van stuurkracht (inzicht van de professional in zijn/haar eigen stuurkracht en het onderzoekend vermogen) komen minder terug. Er kan binnen de opleiding meer (expliciete) aandacht aan deze individuele, zelf-reflectieve kant kan worden besteed: het gaat namelijk ook om jezelf aansturen en kritisch bevragen (zelfreflectie). Welke keuzes maak je en hoe kun je deze keuzes onderbouwen met behulp van de literatuur? Daarbij is het ook van belang om te kijken naar de samenhang tussen de verschillende thema's binnen de opleiding.

4.4.3 Ondersteuning binnen de school

De context waarbinnen de student aan de onderwijsinnovatie werkt binnen de eigen school is uiteraard een zeer belangrijke factor voor het slagen van de onderwijsinnovatie. Vanuit de MOVEL is het belangrijk om bij de studenten en leidinggevenden een vinger aan de pols te houden over de ondersteuning binnen de school (op alle niveaus). Hier kan bijvoorbeeld aandacht aan worden besteed bij de intervisie- en coachingsmomenten voor de studenten en bij de partnergесprekken met de leidinggevenden die periodiek worden gevoerd.

4.5 Vooruitblik naar de volgende metingen

Deze eerste lichte student wordt verder gevolgd in het tweede studiejaar en de twee jaar na afronding van de MOVEL. Op het moment van schrijven heeft de tweede meting bij dit cohort en een eerste meting bij het tweede cohort (bestaande uit leraren uit het basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo en hbo) al plaatsgevonden. In volgende rapportages zullen we verder ingaan op de ervaringen van deze en volgende cohorten met het inzetten van stuurkracht en de ontwikkeling daarvan in relatie tot de innovatievraagstukken met ict. In overleg met de beroepenveldcommissie en de MOVEL wordt afgestemd op welke wijze er over de (vervolg)metingen wordt gerapporteerd.

REFERENTIES

Beijaard, D., Van Driel, J., & Verloop, N. (1999). Evaluation of Story-Line Methodology in Research on Teachers' Practical Knowledge. *Studies in Educational Evaluation*, 25(1), 47-62.

Eteläpelto, A., Vähäsantanen, K., Hökkä, P., & Paloniemi, S. (2013). What is agency? Conceptualizing professional agency at work. *Educational research review*, 10, 45-65.

Frost, D., & Durrant, J. (2002). Teachers as leaders: Exploring the impact of teacher-led development work. *School leadership & management*, 22(2), 143-161.

Loon, A.-M. van, Neut, I. van der, Hulsen, M., & Kral, M., (2020). *Organiseren van gepersonaliseerd leren met ict. Werkvorm om de huidige en beoogde schoolorganisatie in het PO in kaart te brengen door middel van een actantnetwerk*. Nijmegen: iXperium/Centre of Expertise Leren met ict.

Loon, A.-M. van, Neut, I. van der, Ries, K. de, & Kral, M. (2016). *Dimensies van gepersonaliseerd leren. De eerste bouwsteen voor het organiseren van gepersonaliseerd leren*. Nijmegen: iXperium/Centre of Expertise Leren met ict.

Loon, A.-M. van, Neut, I. van der, Ries, K. de, & Kral, M. (2018). *Het organiseren van gepersonaliseerd leren: Praktijkscenario's op weg naar gepersonaliseerd leren*. Nijmegen: iXperium/Centre of Expertise Leren met ict

Meijer, P. C., De Graaf, G., & Meirink, J. (2011). Key experiences in student teachers' development. *Teachers and Teaching: theory and practice*, 17(1), 115-129.

Oolbekkink, H. (2018). *Leraren veranderen. Een pleidooi voor het versterken van de stuurkracht van leraren in een bewegend onderwijsveld*. Lectorale rede, HAN University of Applied Sciences.

Oolbekkink-Marchand, H., Hadar, L., Smith, K., Helleve, I., & Ulvik, M. (2017). Teachers' perceived professional space and their agency. *Teaching and Teacher Education* 62, 37-46.

Toom, A., Pyhältö, K., & Rust, F. O. C. (2015). Teachers' professional agency in contradictory times. *Teachers and Teaching*, 21(6), 615-623.

Want, A. van der & Oolbekkink-Marchand, H. (2020). Leerkrachten hebben stuurkracht nodig om persoonlijk en gezamenlijk impact te hebben op het onderwijs. *Movel. Kairos jaargang 2020 – Onderwijsvernieuwing*, 16-19.

BIJLAGE A. DOELEN INNOVATIEVRAAGSTUKKEN COHORT 1, STUDIEJAAR 1 (WILLEKEURIGE VOLGORDE)

Doel innovatievraagstuk cohort 1, studiejaar 1
a. meer eigenaarschap en zelfregie voor leerlingen
b. meer eigenaarschap/autonomie bij leerlingen over hun eigen leerproces
c. meer eigenaarschap bij leerlingen, door versterken executieve functies
d. vaardigheden ontwikkelen die nodig zijn voor zelfstandig werken en zelfregie
e. bevorderen van zelfregie voor leerlingen door versterken van executieve vaardigheden
f. verbeteren van betrokkenheid leerlingen door meer zelfregulatie
g. vergroten van de betrokkenheid van leerlingen bij oriëntatie op jezelf en de wereld
h. personaliseren van leren door bevorderen van zelfregulatie
i. meer gepersonaliseerd leren door het stellen van eigen leerdoelen
j. verbeteren van coachingsvaardigheden van leerkrachten voor het vergroten van zelfregie bij de leerlingen

BIJLAGE B – DOMEINEN IMPACT

Domeinen	Subdomeinen
Leren van leerlingen	Kerdoelen/eindtermen (testresultaten, vakkennis, inzicht en vaardigheden, overdraagbare en sleutelvaardigheden)
	Motivatie, zelfvertrouwen en relatie
	Metacognitieve vaardigheden (zelfbewustzijn, reflectie op/evaluatie eigen leerproces)
	Regie op het eigen leerproces (wat, hoe, wanneer, met wie, waar en in welk tempo)
	Anders
Onderwijspraktijk	Leeractiviteiten en werkvormen (wie maakt/bepaalt leeractiviteiten/ werkvormen en instructie, variatie in leeractiviteiten, werkvormen en instructie, keuzevrijheid leerlingen)
	Leerdoelen (wie bepaalt leerdoelen, variatie in leerdoelen, koppeling met leerlijnen, keuzevrijheid leerlingen)
	Leermiddelen (methode/zelfontwikkeld, inzet/rol ict, wie bepaalt leermiddelen, keuzevrijheid leerlingen)
	Ict-toepassingen (welke (educatieve) programma's/tools en hoe ingezet, wie bepaalt gebruik, keuzevrijheid leerlingen)
	Tijd en plaats van leren/rooster (waar en wanneer leren leerlingen, wie bepaalt, keuzevrijheid leerlingen, flexibiliteit)
	Anders
Leerkrachten	Rol (instructie geven, coachen, ontwikkelen van onderwijs)
	Persoonlijke capaciteit (opvattingen, kennis, vaardigheden, strategieën)
	Interpersoonlijke capaciteit (betrokkenheid, professionele relaties, samenwerking met collega's en ouders)
	Anders
School	Assessment, monitoring en evaluatie (manier van volgen en toetsen, wie bepaalt vormen en momenten van toetsing, keuzevrijheid leerlingen)
	Groeperingsvorm (leerstofjaarklas of anders, schoolbreed of per vak/bouw)
	Ict-infrastructuur (beschikbare apparaten, platforms (Windows, Google), verbindingen; wie bepaalt aanschaf/gebruik, keuzevrijheid leerlingen)
	Middelen (tijd en geld) (beschikbare middelen, wie bepaalt)
	Ondersteuning (welke begeleiding/ondersteuning krijgt de leraar/leerling, wie bepaalt, keuzevrijheid leraar/leerlingen)
	Onderwijskundige visie en doelen (welke visie en doelen, wie bepaalt)
	Ouders (betrokkenheid bij leerproces, begeleiding en ondersteuning voor ouders)
	Professionele ontwikkeling (vormen, organisatie, wie bepaalt, keuzevrijheid leraren)
	Schoolcultuur (gedeelde visie, evidence-informed practice, collegiale relaties)
	Schoolgebouw (indeling gebouw, soorten werk/leerplekken, wie bepaalt, keuzevrijheid leraren/leerlingen)
	Schoolleider/leidinggevende (rol, opvattingen, competenties)
	Taakverdeling en functiedifferentiatie (wie bepaalt, keuzevrijheid leraren, gedeeld leiderschap of specialisatie)
	Anders
Buiten de school	Kennisdeling
	Samenwerking en beleidsvorming met scholen en partijen binnen/buiten het bestuur
	Lerarenopleidingen
	Educatieve uitgeverij en softwareontwikkelaars
	Anders

BIJLAGE C - STORYLINES IN STEEKWOORDEN PER STUDENT

student	start	begin	midden	corona	eind
1	3 Altijd wel stuurkracht gehad	2 Zwemmen door opleiding	4 Meer duidelijkheid in de opleiding	7 Kennis ingezet	6 Producten opleiding inleveren
2	6 Vooronderzoek bij het team	4 Neutraal	7 Betrekken team	4 Vanuit huis	5 Collega's betrekken
3	2 Zoekende binnen team	3 Vooronderzoek	5-6 Innovatie, team betrekken	5 Kennis ingezet	3 Innovatie niet meer in de klas, wel collega's bevraagd
4	4 Neutrale start	6 Voortrekkersrol aanschaf methode, ontwerp en collega's informereren	5 Studiedagen team organiseren	7 Collega's begeleid	6,5 Terugblik team, visie
5	3 Hoe zal het team gaan reageren?	4-5 Vooronderzoek	7 Team positief	-	7 Stuurkracht blijft hoog
6		4 Wekelijkse gesprekjes met directie	6 Aanschaf nieuwe methode	1 Kennis student niet benut	1 Geen interesse bij het team
7	6 Start OWP	6 Werken in de OWP	6	7 Kennis ingezet	7
8	1 Wist nog niet wat stuurkracht was	3-4 Bewuster inzetten in vergaderingen	5 Gezien worden door directie	-	5
9		5 Vooronderzoek	6 Teambijeen- komst organiseren	1 Kennis student niet benut	5 Innovatie maar deels uitgevoerd
10	5 Altijd wel stuurkracht gehad	4 Even genoeg aan eigen klas met innovatie	5 Collega's meenemen	5 Kennis ingezet	4 Producten opleiding inleveren

OPEN UP
NEW HAN_ UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES
HORIZONS.